

També hi va haver dramaturgues



PRATHAAN / GETTY

M. ÀNGELS CABRÉ

Finalment el Teatre Nacional de Catalunya –fins ara altament masculinitzat– s'ha animat a incorporar autores teatrals en plural i amb voluntat visibilitzadora. I ja refredàvem el cava quan, com si es tractés de la Medusa, l'endimoniada pandèmia ho va aturar tot, també el programa *Epicentre pioneres* que els anava destinat i que haurà d'esperar. Per anar fent boca tenim aquest volum col·lectiu que el TNC ha publicat amb Arola, que recull un grapat de substancials aportacions en la construcció d'una genealogia que comença a fer el pas de l'acadèmia a les llibreries. Ja tocava.

Hi ha qui creu que les dones van començar aquí a tenir veu amb la Segona República, en aquells anys en què es va produir l'avançada social femenina de què parlava una de les seves protagonistes, Aurora Bertrana, en una conferència dictada justament l'any de la proclamació, el 1931.

Pensen que –a excepció d'alguna besàvia rutilant com Dolores Monserdà o la Víctor Català– la literatura catalana feta per dones comença pràcticament en plena Guerra Civil amb Mercè Rodoreda i que la primera pedra és *Aloma*, publicada l'any 1938. No és així.

Sis dècades d'autores

Justament d'aquell any és la primera obra teatral que llegim a *Pioneres modernes* i la seva autora és la trencadora Rosa Maria Aquimbau. A *Marie la Roja* ens trobem dins una presó de dones on es respiren els ideals republicans i l'ambient que hi havia aquells dies als carrers: "I soc ací dones perquè aspiro a una societat més justa, més neta, més digna", diu la protagonista. A partir d'aquí el volum camina cap al passat, en ordre cronològic invers, fins a arribar al llunyà 1876 amb la peça més antiga, la *Teresa* de la mestra Dolores Monserdà. Sis dècades de dramaturgia femenina rescatades gairebé de l'oblit.

A les més veteranes, les citades Monserdà i Català, ancorades al segle XIX, se n'hi afegeixen d'altres ja conegudes com Carme Karr, la fundadora de la revista *Feminal* –retrat fidedigne del procés emancipador de les dones de les primeres dècades del segle XX–, que amb la peça breu *Els idols* fa un retrat impagable de quines eren llavors les relacions matrimonials. Convé destacar el monòleg *Les cartes*, un *tour de force* de l'autora de *Solitud*. També *L'huracà*, de Carme Montoriol –segona presidenta del Lyceum Club: la primera va ser Bertrana–, on una dona ja madura aspira a viure una segona vida en felicitat companyia. I imperdible resulta *L'estudiant de Girona*, de Lucieta Canya, obra en vers de gran dinamisme que ratifica la gràcia de la controvertida autora de *L'etern femení*.

D'altres dramaturgues n'ha quedat tan poca petjada que són veritables descobriments, com Maria Lluïsa Algarra o Lluïsa Denis. Mentre que Algarra va ser la primera jutgessa d'Espanya, Denis va ser la dona del pintor Santiago Rusiñol. Destaquen les obres que tenen lloc en escenaris domèstics –amb predilecció per les cases benestants i les masies rurals–, deutores d'un teatre costumista i d'interiors. Però el que més sorprèn és que tenen com a denominador comú la condició femenina. Perquè totes les autores demostren, cadascuna al seu estil, que el subjecte del seu interès són les dones i, principalment, la seva relació amb l'altre sexe.

En la seva majoria, els textos teatrals aquí reunits van ser representats –encara que fos com a teatre radiat– i van poder veure's en teatres com el Poliorama o el Romea; els van dirigir professionals de la talla d'Adrià Gual o Josep Pous i Pagès. Aquest darrer va posar en escena *L'huracà*, de Montoriol, molt exitosa i que va causar un gran escàndol perquè tractava l'incest. Sabem que el teatre és l'art que reflecteix millor l'esperit del temps. Aquí revivim en clau femenina sis dècades del nostre passat que l'escena catalana faria bé d'aprofitar. ♦♦



PIONERES MODERNES
DIVERSES AUTORES
(A CURA DE MERCÈ IBARZ)
AROLA
452 PÀG. / 24 €



No han obert les biblioteques

No els hauria d'haver dit a les filles que ja han obert les biblioteques. Per a elles no han obert. A primers de juny em vaig embalar dient-lo i vam seure a consultar el catàleg en línia per triar quins llibres s'endurien. Va ser un desastre.

Les biblioteques només havien "obert": no totes, amb cita prèvia –el demanar hora de tota la vida– i enviant abans la llista de llibres que et volies endur. Res de vagarejar entre prestatges i deixar-te sorprendre per un títol inesperat. Si tens deu anys o menys, la cerca per autor o títol no t'ajuda i o vas a parar a autors i col·leccions que ja coneixes o et bloqueges i no et convenc res. Els nens necessiten tocar els llibres per decidir-se: els obren, els fullegen, en llegeixen la contra, potser la primera pàgina, en miren les il·lustracions, i llavors pensen si se'ls enduen o no. Els nens? Els grans també.

Si ets gran et pots espavilar amb el catàleg en línia, segurament abans ja anaves a la biblioteca amb alguns llibres apuntats en un paper, i després en queien un parell més que ensopegaves per casualitat a la taula de novetats o al carret de devolucions. Ara només t'enduràs els que des de casa havies decidit que t'enduries, no hi ha marge per a la improvisació, i t'hi conformes com t'has anat conformant una mica amb tots els canvis dels últims tres mesos, però enyores, per exemple, aquella sorpresa de veure que la biblioteca del barri ha comprat una novel·la que fa temps que volies llegir. Però, i si ets molt gran? O si no tens eines per accedir al catàleg? Com t'ho fas? La biblioteca tampoc ha obert per a tu.

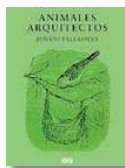
Ara que ja han desprecintat els parcs infantils i que la fase 3 ha passat com una exhalació, potser començarem a recuperar de debò l'ús de la biblioteca, potser encara no com l'espai acollidor que era abans de la pandèmia, però tindrem paciència i no col·larem els que es trenquen les banyes perquè hi puguem tornar. Ara bé, tinguem present que un cop més els nens hi han sortit perdent amb la "nova normalitat", que quan et basten els dits de les dues mans per dir la teva edat no hi entens de cites prèvies, la vida no la planifiques i des que et lleves fins que te'n vas a dormir estàs obert a les sorpreses, i les sorpreses no demanen hora.

No els hauria d'haver dit a les filles que ja han obert les biblioteques. Per a elles no han obert. Les han tornades a oblidar, i també als més grans. Però confio que els que hi treballen sabran posar-hi remei de seguida que puguin... o els deixin. ♦♦

L'APARADOR

ARA

ASSAIG



Animales arquitectos
JUHANI PALLASMAA / G. Güti

L'èsser humà no és l'únic capaç de construir el seu habitatge. Les espècies amb una capacitat constructora més marcada van des dels protozoos fins als primats. Pallasmaa repassa en aquest assaig els mètodes constructius que utilitzen, acompanyant el text de gravats del segle XIX.

NO-FICCIO



La nació de les plantes
S. MANCUSO
Galax. Gutenberg

Stefano Mancuso ha estudiat i venerat les plantes durant dècades. "Em vaig imaginar que aquestes estimades companyes de viatge venien a ajudar-nos tenint en compte la nostra incapacitat per garantir-ne la supervivència", escriu. *La nació de les plantes* presenta la constitució del món vegetal.

FICCIO



Els quaranta dies del...
FRANZ WERFEL
Ed. de 1984

Aquesta monumental novel·la coral de Franz Werfel –traduïda al català per Ramon Monton i reeditada ara a Edicions de 1984– està basada en els fets que van convertir els seus protagonistes en veritables herois, amb la voluntat d'aportar llum a la tragèdia que va patir el poble armeni l'any 1915.